

Облік і оподаткування

УДК 336

Ткачик Леся Петрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Ткачык Леся Петровна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов, денежного обращения и кредита
Львовский национальный университет имени Ивана Франко*

Tkachyk Lesia

*PhD in Economics,
Associate Professor at Department of Finance, Money and Credit
Ivan Franko National University of Lviv*

Печончик Іванна Юрїївна

*студентка
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Печончик Иванна Юрьевна

*студентка
Львовского национального университета имени Ивана Франко*

Pechonchyk Ivanna

*Student of the
Ivan Franko National University of Lviv*

**РЕГУЛЮЮЧИЙ ТА ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКУ НА
ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ
РЕГУЛИРУЮЩИЙ И ФИСКАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ НАЛОГА НА
ПРИБЫЛЬ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ**

REGULATORY AND FISCAL POTENTIAL OF THE INCOME TAX OF ENTERPRISES IN THE ECONOMY OF UKRAINE

Анотація. У статті за допомогою методу кореляційного аналізу досліджено регулюючий вплив податку на прибуток на розвиток підприємницької діяльності в Україні. Дослідивши кореляційні зв'язки між показниками обсягу податкових надходжень і податкового навантаження з податку на прибуток та показниками активності і результативності діяльності підприємств, а саме кількість підприємств, їхні фінансові результати, капітальні інвестиції тощо, з'ясовано, що податок на прибуток підприємств в Україні не використовується як ефективний інструмент регулювання підприємницької діяльності, зокрема інвестиційної діяльності підприємств. Так, виявлено обернений взаємозв'язок між податковим навантаженням та часткою капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних коштів підприємств, що свідчить про наявний стимулюючий потенціал податку на прибуток. Дослідження впливу прибуткового оподаткування на кількість підприємств виявило парадоксальний факт: зниження податкового тиску на підприємства не призводить до їх зростання. Також проаналізовано фіскальне значення податку на прибуток, яке демонструє те, що в економіці України даний податок у повній мірі виконує свою фіскальну функцію, будучи одним із основних бюджетоутворюючих податків. Дослідивши регулюючу, зокрема стимулюючу, та фіскальну складові податку на прибуток, доведено та обгрунтовано, що першочерговим завданням податкової політики України є розвиток ефективних стимулюючих механізмів в системі оподаткування прибутку підприємств, зокрема розширення стимулюючих податкових пільг з податку на прибуток, а також перегляд критеріїв їх надання, які б розширили платникам податку доступ до них. Зарубіжний досвід у сфері прибуткового оподаткування та вітчизняні економічні реалії свідчать, що

такими пільгами мають стати, насамперед, податковий інвестиційний кредит та податкові канікули для суб'єктів малого підприємництва.

Ключові слова: *податок на прибуток підприємств, податкове навантаження, податкові надходження, кореляційний аналіз, податкові пільги.*

Анотація. *В статті з допомогою метода кореляційного аналізу досліджено регулююче впливання податку на прибуток на розвиток підприємницької діяльності в Україні. Досліджено кореляційні зв'язки між показателями обсягу податкових надходжень і податковою навантаженню по податку на прибуток і показателями активності і результативності діяльності підприємств, а саме кількість підприємств, їх фінансові результати, капітальні інвестиції і т.д., встановлено, що податок на прибуток підприємств в Україні не використовується як ефективний інструмент регулювання підприємницької діяльності, в частині інвестиційної діяльності підприємств. Так, виявлено обернену зв'язку між податковою навантаженню і часткою капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних засобів підприємств, що свідчить про наявний потенціал податку на прибуток. Дослідження впливу податкового навантаження на кількість підприємств виявило парадоксальний факт: зменшення податкового тиску на підприємства не призводить до їх зростання. Також проаналізовано фінансове значення податку на прибуток, демонструє те, що в економіці України даний податок в повній мірі виконує свою фінансову функцію, являючись одним з основних бюджетоутворюючих податків. Досліджено регулюючу, в частині стимулюючу, і фінансову складову податку на прибуток, доведено і обґрунтовано, що пріоритетною задачею податкової політики України є розвиток ефективних стимулюючих механізмів в системі*

налогообложения прибыли предприятий, в частности расширение стимулирующих налоговых льгот по налогу на прибыль, а также пересмотр критериев их предоставления, которые бы расширили налогоплательщикам доступ к ним. Зарубежный опыт в сфере подоходного налогообложения и отечественные экономические реалии свидетельствуют, что такими льготами должны стать, прежде всего, налоговый инвестиционный кредит и налоговые каникулы для субъектов малого предпринимательства.

Ключевые слова: налог на прибыль предприятий, налоговая нагрузка, налоговые поступления, корреляционный анализ, налоговые льготы.

Summary. *The article uses the method of correlation analysis to study the regulatory impact of income tax on business development in Ukraine. Examining the correlations between indicators of tax revenues and tax burden on income tax and indicators of activity and performance of enterprises, namely the number of enterprises, their financial results, capital investments, etc., it was found that corporate income tax in Ukraine is not used as an effective tool for regulating business activities, in particular investment activities of enterprises. Thus, the inverse relationship between the tax burden and the share of capital investments made at the expense of own funds of enterprises, which indicates the existing incentive potential of income tax. The study of the impact of income tax on the number of enterprises revealed a paradoxical fact: reducing the tax burden on enterprises does not lead to their growth. The fiscal significance of the income tax is also analyzed, which demonstrates that in the economy of Ukraine this tax fully fulfills its fiscal function, being one of the main budget-generating taxes. Having studied the regulatory, in particular incentive, and fiscal components of income tax, it is proved and substantiated that the primary task of tax policy of Ukraine is to develop effective incentives in the corporate income tax system, including expanding incentives for income tax incentives and revision of their criteria. that*

would expand taxpayers' access to them. Foreign experience in the field of income taxation and domestic economic realities show that such benefits should be, first of all, tax investment credit and tax holidays for small businesses.

Key words: corporate income tax, tax burden, tax revenues, correlation analysis, tax benefits.

Постановка проблеми. Прибуток підприємств є традиційною характеристикою їх діяльності і фактичним джерелом сплати податку на прибуток підприємств. Податок на прибуток відіграє ключову роль в оподаткуванні підприємств, оскільки саме з його допомогою можна стимулювати розвиток підприємницької активності, їх інвестиційної діяльності або навпаки створити додатковий тиск на їх діяльність. Високий рівень тінізації у підприємницькій діяльності в Україні свідчить про те, що заходи вітчизняної податкової політики в сфері прибуткового оподаткування не створюють стимулів до праці та легального ведення бізнесу, досягнення максимізації ефективності виробничого процесу та участі підприємств в різноманітних бізнес-проектах. Саме тому вдосконалення процесу адміністрування податку на прибуток в контексті переорієнтації пріоритетів державної податкової політики в цій сфері з фіскального аспекту на регулюючий є одним із найважливіших соціально-економічних завдань сучасності, від швидкого виконання якого залежить, зокрема розвиток вітчизняного підприємництва та економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання оподаткування прибутку підприємств, його оптимізації та вдосконалення механізмів адміністрування займалися такі сучасні вчені-економісти, як Н. Бошота [1], Н. Бутко [2], Т. Волинець [3], А. Височина [4], Т. Городецька [5], О. Дубовик [6], О. Зайцев [7], В. Кміть [8], А. Крисоватий [9], Л. Лучишин [10], О. Мелих [11], О. Сокирко [12], Л. Тулуш [13], А. Хомутенко [14], Т. Шовкопляс [15] та інші.

Так, в українській економічній літературі [16] детально описані недоліки механізму адміністрування податку на прибуток, особливості алгоритму заповнення податкової звітності з податку, вітчизняної політики уникнення подвійного оподаткування прибутку тощо. На думку А. Крисоватого, податок на прибуток є найбільш ефективним податковим інструментом регулювання підприємницької (в тому числі інвестиційної) діяльності за умови застосування податкових пільг інноваційно-інвестиційного спрямування і невисокої базової ставки податку [9].

А. Хомутенко у своїй науковій праці стверджує, що для ефективного розвитку прибуткового оподаткування в Україні необхідно впроваджувати систему податкових пільг, зокрема інвестиційний податковий кредит, фіксований мінімальний корпоративний податок, створювати стимули для розвитку малого та середнього бізнесу [14].

Проте ефективність вітчизняної системи прибуткового оподаткування й надалі залишається невисокою, податкові реформи не послідовні та не приносять задекларованих попередньо результатів, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Метою статті є оцінка ефективності використання податку на прибуток як інструменту регулювання підприємницької діяльності в Україні та його фіскального значення у формуванні бюджету держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податок на прибуток є одним із бюджетоутворюючих податків та важливим чинником, що визначає умови функціонування підприємств і економічної системи в цілому.

Для оцінки регулюючого впливу податку на прибуток підприємств на діяльність самих підприємств ми обрали деякі показники результатів діяльності підприємств та їхньої активності (табл.1).

Таблиця 1

Показники діяльності підприємства та надходжень податку на прибуток підприємств до Зведеного бюджету України

Роки	Податкові надходження податку на прибуток підприємств, млн грн	Кількість підприємств, одиниць	Частка прибуткових підприємств, %	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн грн	Обсяги реалізованої продукції, млн грн.
2011	54 739, 43	375 695	65,13	118 605, 57	3 991 239, 43
2012	54 983, 27	364 935	64,54	75 670, 25	4 203 169, 57
2013	53 675, 43	393 327	65,93	11 335, 68	4 050 214, 97
2014	39 941, 94	341 001	66,32	-564 376, 82	4 170 659, 90
2015	34 776, 32	343 440	73,72	-348 471, 64	5 159 067, 13
2016	54 344, 12	306 369	73,39	69 887, 80	6 237 535, 21
2017	66 911, 93	338 256	72,84	236 952, 07	7 707 935, 21
2018	96 882,30	355 877	74,29	369 212, 67	9 206 049,54

Джерело: [17-19]

На основі кореляційного аналізу нами проведено дослідження щодо виявлення тісноти взаємозв'язку деяких фінансових показників діяльності підприємств та активності підприємницької діяльності з податковими надходженнями до бюджету від податку на прибуток підприємств.

Досліджуючи такі показники діяльності підприємств, як обсяги реалізованої продукції та фінансовий результат до оподаткування і їхній взаємозв'язок із надходження до бюджету податку на прибуток підприємств, виявлено тісний кореляційний зв'язок між даними величинами (рис.1 та рис. 2).

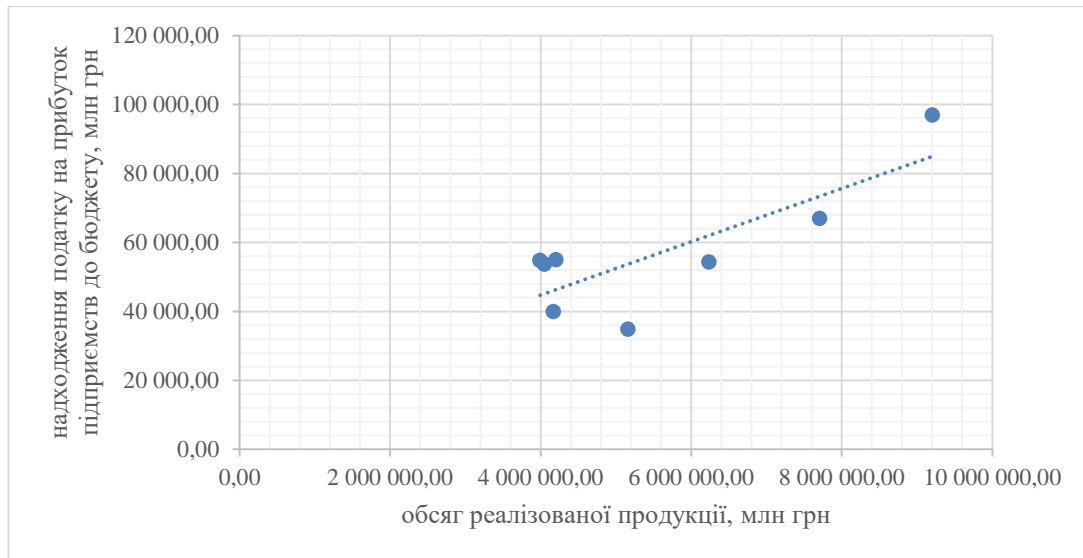

Рис. 1. Вплив обсягу реалізованої продукції на надходження податку на прибуток до бюджету

Джерело: побудовано авторами на основі [17-19]

Позитивні коефіцієнти кореляції – $+0,803$ (з обсягом реалізованої продукції) та $+0,833$ (з фінансовим результатом до оподаткування) – свідчать про те, що із зростанням обсягів реалізованої продукції та фінансового результату до оподаткування податкові надходження від податку на прибуток також зростають. Така закономірність є абсолютно логічною, адже виручка від реалізації продукції та прибуток підприємств є основною величиною для розрахунку податку на прибуток.

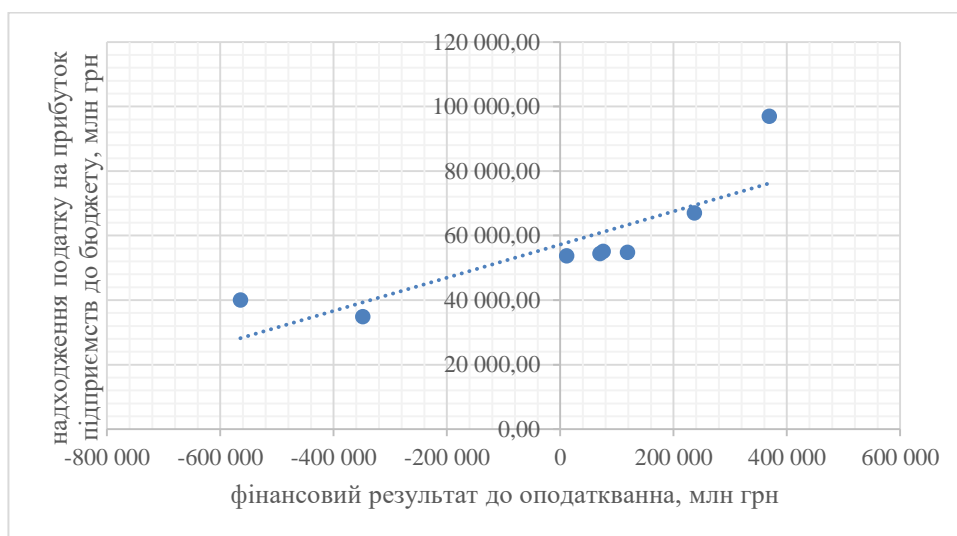

Рис. 2. Вплив фінансового результату до оподаткування на надходження податку на прибуток до бюджету

Джерело: побудовано авторами на основі [17-19]

Досліджуючи показники активності підприємницької діяльності та їхній взаємозв'язок із надходженнями податку на прибуток, спостерігаємо уже не такі логічні та прямі взаємозалежності. Так, можна вважати, що кореляція між кількістю підприємств та надходженнями податку на прибуток практично відсутня ($R^2 = +0,085$). Такий результат говорить про те, що зростання чи зменшення кількості підприємств ніяк не впливає на податкові надходження до бюджету від ППП. Більше того, виявлено обернений помірний взаємозв'язок між кількістю підприємств та обсягом реалізованої ними продукції ($R^2 = -0,397$), що свідчить про негативний вплив зростання кількості підприємств на обсяги реалізованої продукції. (рис. 3)

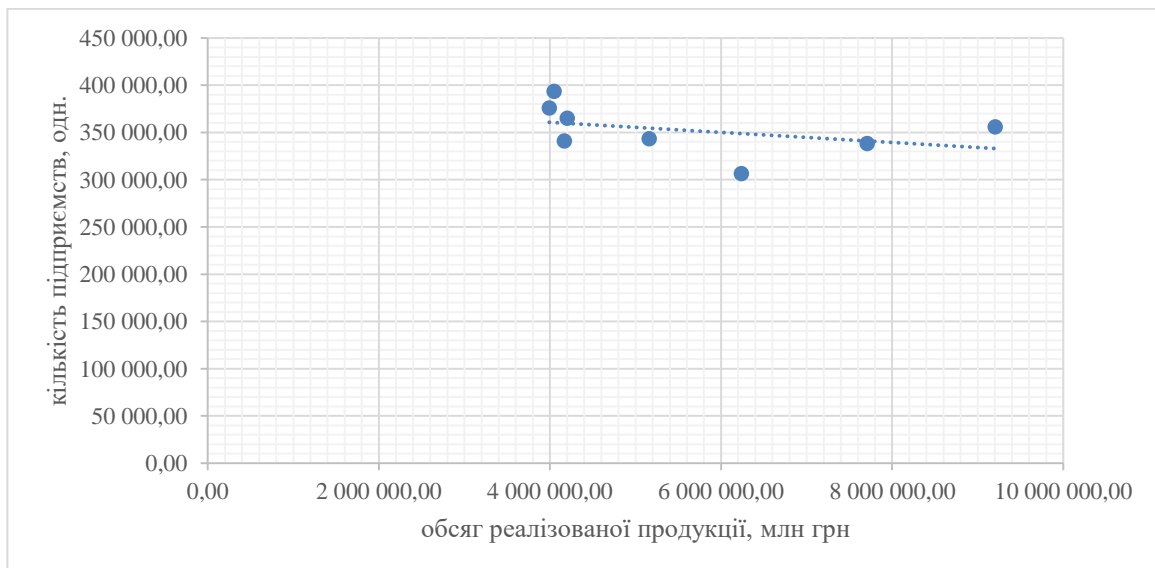

Рис. 3. Взаємозв'язок між кількістю підприємств та обсягом реалізованої продукції
Джерело: побудовано авторами на основі [17-19]

Виявлені взаємозалежності дають можливість зробити висновок про те, що зростання кількості підприємств не веде до зростання результатів їхньої діяльності та надходжень ППП до бюджету відповідно. Така ситуація можлива у двох випадках: 1) на етапі, коли уряд проводить активно політику стимулювання підприємницької діяльності, надаючи підприємствам різноманітні податкові пільги на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності та податкові канікули суб'єктам малого

підприємництва при їх створенні тощо; 2) коли існує велика кількість фіктивних підприємств, які нічого не виробляють, не платять податки, а створюються лише для проведення фіктивних операцій з метою ухилення від оподаткування.

Зважаючи на те, що в Україні ефективність та якість стимулюючих пільг для суб'єктів підприємництва є достатньо низькою, то причиною виявлених взаємозалежностей є другий випадок.

Згідно з нормами чинного Податкового кодексу, передбачалося тимчасове звільнення від оподаткування прибутків деяких видів економічної діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Види економічної діяльності, які тимчасово звільнені від оподаткування податком на прибуток

Період звільнення від оподаткування	Категорія платника
До 1 січня 2015 р.	Виробники біопалива
До 1 січня 2020 р.	Газовидобувні підприємства
З 1 січня 2011 р. до 2020 р.	Підприємства легкої промисловості, електроенергетики, суднобудування, літакобудування, машинобудування для агропромислового комплексу
До 1 січня 2015 р.	Готельний бізнес (передбачається для готелів, введених в експлуатацію до 1 вересня 2012 р.), видавнича діяльність

Джерело: [20]

Наведені податкові пільги надавалися за умови, що кошти, які вивільняються від оподаткування, будуть спрямовуватися на збільшення загальних обсягів виробництва (надання послуг), оновлення матеріально-технічної бази підприємства та розвиток сучасних технологій у рамках науково-технічного прогресу. Як бачимо з таблиці період надання даних стимулюючих пільг на сьогодні уже закінчився, а нові не передбачені законодавством.

Подальше застосування даних заходів в умовах стабільного економічного середовища для ведення підприємницької діяльності,

наявності стабільного податкового законодавства, що регламентує механізм адміністрування податку на прибуток в Україні, повинні перетворити його на дієвий інструмент регулювання розвитку вітчизняного виробництва. Проте, реальний стан української економіки, зокрема високий рівень її тінізації, значна кількість різноманітних корупційних схем, наявність обмежених та з тимчасовим характером застосування стимулюючих пільг знижують ефективність податкових реформ.

Досвід зарубіжних країн демонструє, що податкові пільги часто застосовуються для стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. Дієвим інструментом для реалізації НДДКР у розвинених країнах є інвестиційний податковий кредит (табл. 3).

Таблиця 3

Інвестиційний податковий кредит в зарубіжних країнах

Країна	Умови пільгового оподаткування
США	Інвестиційні податкові кредити надаються у вигляді дослідницького кредиту і альтернативного зростаючого кредиту з диференційованими ставками, які зростають зі зростанням витрат підприємства на НДДКР. Величина кредиту становить від 6 до 10% обсягу інвестицій у обладнання.
Франція	Податковий інвестиційний кредит становить 30 % витрат на дослідницьку діяльність в межах до 100 млн. євро, якщо сума витрат перевищує 100 млн. євро, то розмір кредиту – 5%. Кредит може надаватися у розмірі 50 % у першому році і 40 % - у другому році для тих фірм, які вперше звертаються за знижкою.
Англія	У 2000 році країна дозволила списувати витрати на НДДКР у розмірі 150% для підприємств малого та середнього бізнесу, для великих фірм – 125%.
Іспанія	На законодавчому рівні встановлений дозвіл для компаній списувати 100% витрати на НДДКР на собівартість, також вони мають можливість одержати кредит в розмірі 30% витрат на НДДКР, проте за умови, що сума таких витрат є вищою в 2 рази ніж середні витрати за два останні роки – 50% на суму такого перевищення.
Китай	Інвестиційний податковий кредит надається у розмірі 10% від витрат на встановлення обладнання для захисту навколишнього середовища, енергетики, водних ресурсів і безпеки.
Норвегія	Податковий кредит надається за схемою SkatteFUNN у формі можливого відрахування від сплаченого корпоративного податку компанії. МСП можуть отримати податковий відрахування у розмірі 20 відсотків витрат на НДДКР, пов'язані з певним проектом НДДКР. Великим підприємствам може бути надано відрахування у розмірі 18 відсотків таких витрат на проект.

	Межа витрат на SkatteFUNN для проектів, що використовують власні ресурси на НДДКР, становить 25 млн. норвезьких крон на рік, а для проектів НДДКР, які також використовують зовнішні попередньо затверджені ресурси на НДДКР, становить 50 млн. норвезьких крон на рік.
--	---

Джерело: складено на основі [21-26]

В більшості країн світу, де ефективно застосовується пільгове оподаткування, розмір наданих пільг залежить від розмірів підприємства і в основному більше преференцій отримують підприємства малого та середнього бізнесу. Варто зазначити, що така практика є економічно обґрунтованою, адже саме такі суб'єкти підприємництва є основним рушієм сталого розвитку економіки.

У світовій практиці у наданні інвестиційних податкових кредитів існують різні підходи до розрахунку бази такого кредиту. Зокрема, у Японії та Данії відшкодовують лише визначену частину інвестицій, спрямованих у базові дослідження [27, 28]. У більшості випадків до цієї бази можуть бути включені поточні витрати на проведення НДДКР. Наприклад, у Словаччині та Нідерландах податковий інвестиційний кредит надають виходячи з витрат на заробітну плату працівникам, які беруть участь у реалізації НДДКР, при чому вони обов'язково мають бути громадянами ЄС [29, 30]. У Норвегії при розрахунку бази кредиту враховують витрати на страхування, а також закупівлю НДДКР у інших компаній або науково-дослідних інститутів [26].

Одним з основних відносних показників, який розраховують, досліджуючи ефективність функціонування тих чи інших податків, або податкової системи загалом, є коефіцієнт податкового навантаження. Ми розрахували податкове навантаження з податку на прибуток двома способами:

- як відношення надходжень з податку на прибуток підприємств до бюджету до прибутку підприємств як безпосередньої бази оподаткування;
- як відношення надходжень з податку на прибуток підприємств до бюджету до виторгу від реалізації продукції як основного джерела сплати податку (табл. 4).

Важливими показниками регулюючого впливу податку на прибуток підприємств (далі – ППП) є їхня інвестиційна активність. У таблиці 4 подано також дані щодо капітальних інвестицій, здійснених підприємствами України.

Таблиця 4

Податкове навантаження з податку на прибуток підприємств та показники інвестиційної активності підприємств в Україні

Роки	Податкове навантаження на прибуток, %	Податкове навантаження на ВРП, %	Усього капітальних інвестицій, млн. грн.	Капітальні інвестиції, здійснені за рахунок власних коштів підприємств та організацій, млн. грн.	Частка капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних коштів підприємств та організацій у загальній структурі капітальних інвестицій, %
2011	21,42	1,37	241286,0	147569,6	0,61
2012	22,17	1,31	273256,0	171176,6	0,63
2013	25,58	1,33	249873,4	165786,7	0,66
2014	17,10	0,96	219419,9	154629,5	0,70
2015	8,97	0,67	273116,4	184351,3	0,67
2016	12,27	0,87	359216,1	248769,4	0,69
2017	11,28	0,87	448461,5	310061,7	0,69
2018	14,48	1,05	578726,4	409585,5	0,71

Джерело: розраховано згідно з даними [17-19]

На сьогодні в структурі джерел капітальних інвестицій ключовим є власні кошти підприємств та організацій, частка яких у загальній структурі

впродовж останніх років стабільно складає близько 70% і демонструє зростаючу тенденцію - у 2018 році вона становила 71% і зросла на 10% у порівнянні з 2011 р. Отже, можливість підвищення інвестиційної активності визначається перш за все фінансовим станом підприємства, а для ефективного розвитку підприємництва необхідним є залучення іноземних та державних інвестицій. Це стимулювало б розвиток як окремих підприємств, так і регіонів та держави в цілому.

Починаючи з 2014 року, капітальні інвестиції, здійснені за рахунок власних коштів, поступово зростають, що ще раз свідчить про те, що українські підприємства є основним інвестором у вітчизняній економіці. Така практика не є типовою для розвинутих країн світу, адже їхня інвестиційна політика зорієнтована на активне залучення іноземного капіталу через різноманітні інвестиційні компанії, трасти, державну підтримку прогресивних галузей економіки, стимулюючі податкові пільги та ін.

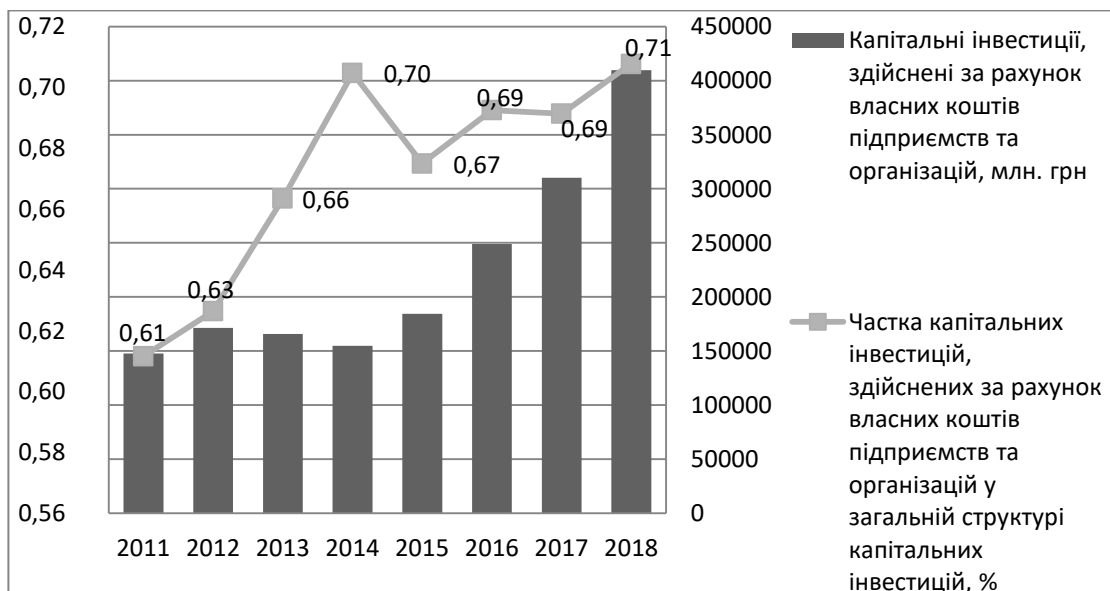

Рис. 4. Динаміка та частка капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних коштів підприємств та організацій протягом 2011-2018 рр.

Джерело: побудовано на основі [17]

Кореляційний аналіз таких двох величини як податкове навантаження з ППП та частка капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних

коштів підприємств (рис. 5), продемонстрував, що між ними існує обернений зв'язок – коефіцієнт кореляції становить $-0,697$. Це свідчить про те, що зниження податкового навантаження на підприємства призводить до зростання частки капітальних інвестицій, здійснених за рахунок їхніх власних коштів. Таким чином державі слід зосередити увагу на цьому взаємозв'язку та надавати податкові пільги, спрямовані на активізацію інвестиційних процесів на підприємствах, при цьому запроваджувати жорсткий контроль за цільовим використанням цих пільг із чітко розробленою системою штрафів за його порушення.

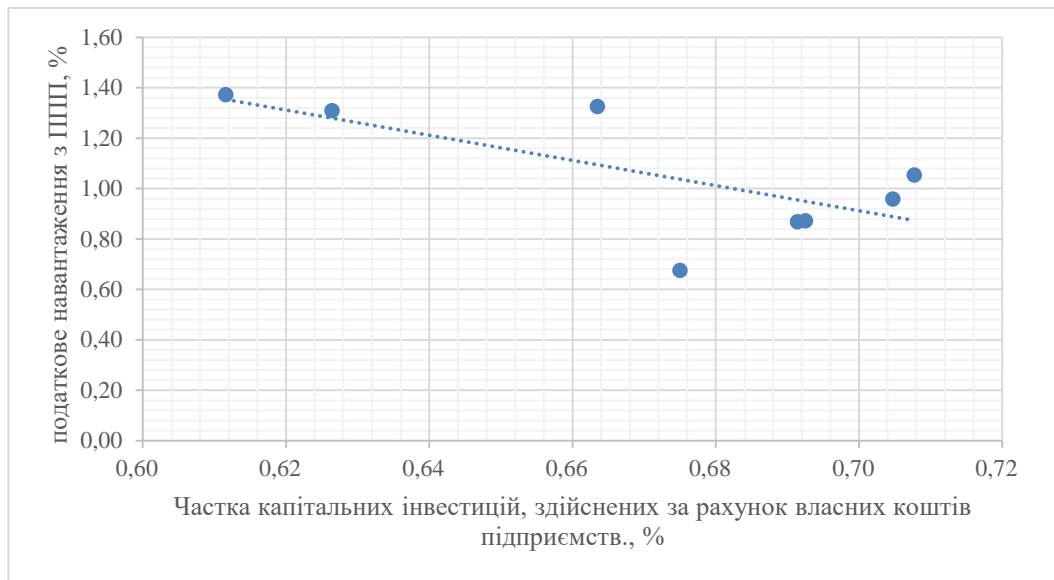

Рис. 5. Взаємозв'язок між часткою капітальних інвестицій, здійснених за рахунок власних коштів та податковим навантаженням з ППП

Джерело: побудовано авторами на основі [17-19]

Вище викладена інформація щодо стимулюючих пільг з податку на прибуток підприємств та результати кореляційного аналізу дають можливість зробити висновок про недостатнє використання податку на прибуток як інструменту стимулювання інвестиційної діяльності підприємств.

Для дослідження впливу податкового навантаження на активність підприємницької діяльності ми провели кореляційний аналіз коефіцієнта податкового навантаження та кількості підприємств (рис. 6). Результати

аналізу продемонстрували наявність тісного прямого зв'язку між цими величинами ($R^2 = +0,782$). Це говорить про те, що зниження податкового тиску на діяльність підприємств не призводить до зростання їх кількості, а навпаки до зменшення, що вказує на неефективність застосування податкових пільг. Щодо протилежної ситуації – зростання рівня податкового навантаження призводить до зростання кількості підприємств, – то можемо говорити про вище вже згадану проблему фіктивних підприємств.

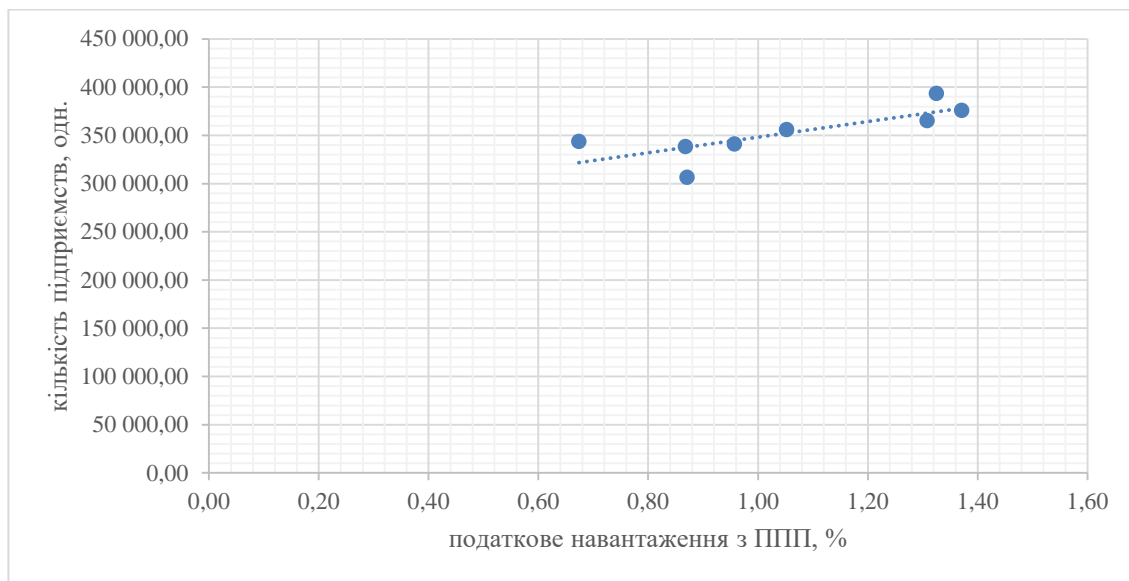

Рис. 6. Вплив податкового навантаження з ППП на кількість підприємств в Україні
Джерело: побудовано авторами на основі [17-19]

Отримані результати дослідження підтверджують неефективне використання регулюючого потенціалу податку на прибуток підприємств в Україні.

На нашу думку, для детінізації економічних процесів у підприємницькій діяльності та підвищення ефективності системи оподаткування прибутку підприємств, перш за все, необхідно досягнути стабільності у податковій сфері, зокрема значно зменшити частоту змін у податковому законодавстві. Окрім цього, необхідно в оподаткування підприємств акцент зробити на стимулюючих пільгах, а не соціальних, з

адекватними до вітчизняних реалій критеріями та забезпечити прозорість їх надання і ефективність використання.

Світова практика показує, що податок на прибуток підприємств активно застосовується як інструмент стимулювання та підтримки економічного зростання, активізації інноваційного розвитку держави, досягнення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та спрямування їхньої діяльності у суспільно корисних напрямках. Українські реалії застосування податку на прибуток мають дещо інший характер, який проявляється у фіскальній спрямованості цього податку.

Для характеристики фіскальної ролі податку на прибуток в Україні нами було проаналізовано його частку в структурі доходів Зведеного бюджету та податкових надходженнях (рис.7).

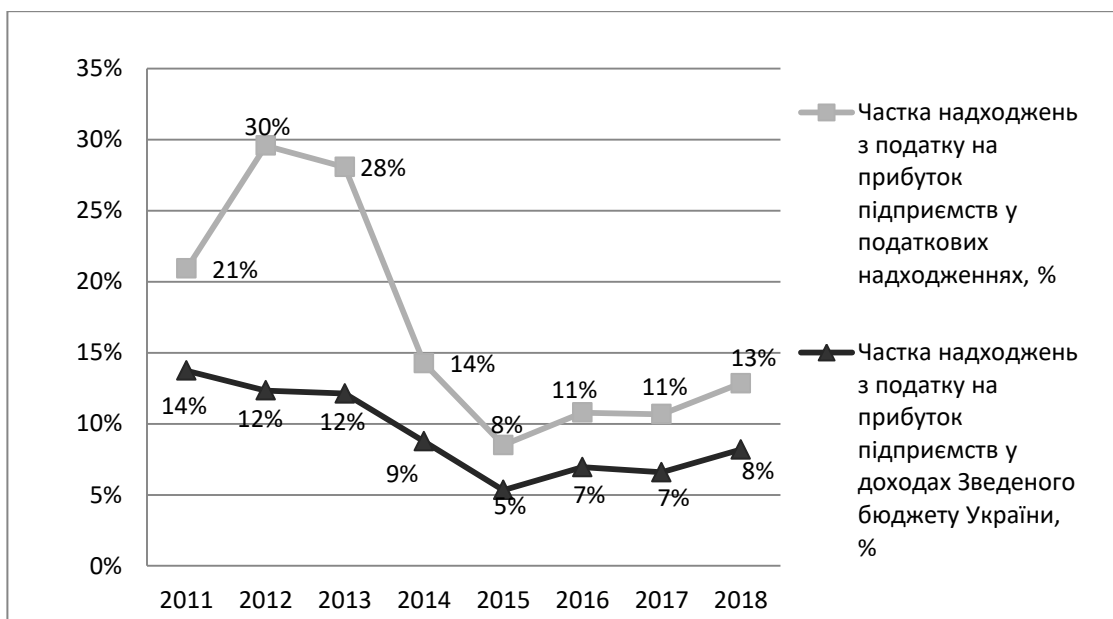

Рис. 7. Динаміка частки податку на прибуток підприємств у структурі Зведеного бюджету та податкових надходженнях України протягом 2011- 2018 рр.

Джерело: побудовано на основі [18]

Так, якщо у 2013 р. обсяг надходжень від ППП до Зведеного бюджету України становив 53 675,43 млн. грн., або 12 % сукупних доходів, то надалі фіскальний ефект від його справляння почав знижуватися. Негативні економічні процеси призвели до того, що у 2014 р. було ліквідовано значну кількість підприємств. Як наслідок, в 2015 р. надходження від ППП

скоротились до мінімальної позначки – 34 776,33 млн. грн. і становили 8 % та 5 % від усіх податкових надходжень й сукупних доходів відповідно.

Відновлення економічного зростання у 2016-2017 рр. відразу позитивно відобразилося на надходженнях даного податку. У 2016 р. ППП вперше за останні 3 роки продемонстрував позитивний відносний приріст (рис.8) – до Зведеного бюджету надійшло 54344,15 млн. грн. останнього, що на 19567,8 млн. грн., або на 56,3 %, більше, ніж у 2015 р.

За підсумками 2018 р. до Зведеного бюджету України надійшло 96,8 млрд. грн. податку на прибуток підприємств, що у 2,8 рази більше від фактичних надходжень за 2015 р. та на 44,8 % – порівняно з 2017 роком.

Дана тенденція пов'язана як із стабілізацією економічної ситуації, так і з остаточною відмовою від застосування авансового механізму сплати податку.

Не зважаючи на суттєве номінальне зростання обсягу надходжень від ППП у 2016–2018 рр., його частка в структурі податкових надходжень та у ВВП суттєво не змінилась: спостерігається її незначне зростання з 11% у 2016 році до 13 % у 2018 році.

Рис. 8. Динаміка надходжень податку на прибуток до Зведеного бюджету України та їх відносного приросту протягом 2011-2018 рр.

Джерело: побудовано на основі [18]

Таким чином, можна стверджувати, що в останні роки податок на прибуток поступово відновлює свої фіскальні позиції, проте така тенденція не пов'язана з структурними зрушеннями у вітчизняній системі прибуткового оподаткування, а радше із коливаннями економіки загалом.

Таким чином, відмінною рисою вітчизняного прибуткового податку є його велике фіскальне значення, тоді як у більшості розвинутих країнах світу прибуткове оподаткування корпорацій є фіскально нейтральним.

Висновки. На основі результатів проведеного дослідження вітчизняної практики справляння податку на прибуток підприємств та розглянутого досвіду зарубіжних країн у корпоративному оподаткуванні можна стверджувати, що механізм оподаткування прибутку підприємств в нашій країні потребує вдосконалення з метою підвищення регулюючої ролі цього податку, адже в Україні цей податок використовують першочергово як фіскальний інструмент. Для ефективного використання податку на прибуток в умовах української економіки необхідно переорієнтувати податкову політику у цій сфері на пошук шляхів для застосування стимулюючих податкових пільг, таких як інвестиційний податковий кредит для підприємств інноваційних галузей, податкові канікули тощо. Такі заходи є поширеними у розвинених країнах світу і демонструють свою дієвість. Саме таким способом можна реалізувати регулюючий потенціал податку на прибуток та забезпечити економічне зростання в державі.

Література

1. Бошота Н. В. Міжнародна та вітчизняна практика оподаткування податком на прибуток / Н. В. Бошота, Т. І. Кричфалуші // Молодий вчений. 2017. № 10. С. 795-798.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_182 (дата звернення: 15.03.2020).

2. Бутко Н. В. Оподаткування прибутку підприємства: сучасний стан та проблеми розвитку / Н. В. Бутко, А. М. Ткач // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2019. № 4. С. 179-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_4_33. (дата звернення: 15.03.2020).
3. Волинець Т. В. Правова характеристика податку на прибуток підприємств за чинним податковим кодексом України / Т. В. Волинець // Європейські перспективи. 2012. № 4(1). С. 183-187. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4(1)_34). (дата звернення: 15.03.2020).
4. Височина А. В. Фіскальна ефективність податку на прибуток для держави та бізнесу / А. В. Височина, А. Д. Таранченко // Економіка та суспільство. 2017. №13. С. 1047-1053. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-13>. (дата звернення: 15.03.2020).
5. Городецька Т. Е. Аналіз систем прибуткового оподаткування підприємств в зарубіжних країнах / Т. Е. Городецька, Ю. В. Осеніна // Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 4. С. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2017_4_13. (дата звернення: 15.03.2020).
6. Дубовик О. Ю. Реалізація регулюючої функції податку на прибуток в Україні / О. Ю. Дубовик, Л. О. Генна // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2015. №3 (223). С. 65-77. (дата звернення: 15.03.2020).
7. Зайцев О.В. Проблеми оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / О.В. Зайцев // Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 22. С. 177-182. (дата звернення: 15.03.2020).
8. Кміть В. М. Напрями підвищення ефективності податку на прибуток підприємства як регулятора економічних процесів у державі / В. М.

- Кміть, І. І. Бучма // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16(1). С. 37-42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(1)_11). (дата звернення: 15.03.2020).
9. Крисоватий А. І. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : моногр. / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук; за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 236 с. (дата звернення: 15.03.2020).
10. Лучишин Л. М. Податок на прибуток: еволюція, перспективи та практика застосування / Л. М. Лучишин // Науковий вісник НЛТУ України. 2018. Т. 28, №4. С. 88-91. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2018_28\(4\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2018_28(4)_18). (дата звернення: 15.03.2020).
11. Мелих О. Ю. Фіскальна та економічна ефективність оподаткування прибутку підприємств: вітчизняні реалії та шляхи подолання проблем. Ефективна економіка. 2018. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6794> (дата звернення: 15.03.2020).
12. Сокирко О. С. Податок на прибуток підприємств як важливий елемент доходів Державного бюджету України / О. С. Сокирко, Д. С. Касянчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 28, Ч. 2. С. 102–105. (дата звернення: 15.03.2020).
13. Тулуш Л. Д. Оподаткування прибутку підприємств: практика застосування в Україні / Л. Д. Тулуш, І. М. Скітецька // Молодий вчений. 2017. № 3. С. 860-863. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_198. (дата звернення: 15.03.2020).

14. Хомутенко А. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики / А. Хомутенко, Ю. Бзова // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. 2016. № 7. С. 112-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_7_11. (дата звернення: 15.03.2020).
15. Шовкопляс Т. С. Податок на прибуток підприємств – проблеми контролю за його сплатою з боку держави / Т. С. Шовкопляс // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ": зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки. Харків: НТУ "ХПІ", 2017. № 24 (1246). С. 145-148. (дата звернення: 15.03.2020).
16. Суб'єкти господарювання: оподаткування, контроль та аудит: навчальний посібник / Г.М. Давидов, І.К. Дрозд, В.М. Іванков, О.Л. Макеєва, О.А. Магопець, Г.Б. Назарова, В.В. Шалімов, Н.С. Шалімова // за редакцією Г.М. Давидова. К.: «ТОВ Видавництво «Сова», 2016. 590 с.
17. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2020).
18. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2020).
19. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 20.03.2020).
20. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 21.03.2020).
21. United States: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/United-States-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
22. France: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/France-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).

23. United Kingdom: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/United-Kingdom-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
24. Spain: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Spain-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
25. China: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Peoples-Republic-of-China-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
26. Norway: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Norway-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
27. Japan: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Japan-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
28. Denmark: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Denmark-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
29. Slovak Republic: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Slovak-Republic-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).
30. Netherlands: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Netherlands-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (дата звернення: 25.03.2020).

References

1. Boshota N. V. Mizhnarodna ta vitchyznjana praktyka opodatkuвання podatkom na prybutok / N. V. Boshota, T. I. Krychfalushi // *Molodyj vchenyj*. 2017. # 10. S. 795-798. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_182 (data zvernennja: 15.03.2020).
2. Butko N. V. Opodatkuvannja prybutku pidpryjemstva: suchasnyj stan ta problemy rozvytku / N. V. Butko, A. M. Tkach // Derzhava ta rehiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo. 2019. # 4. S. 179-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_4_33. (data zvernennja: 15.03.2020).
 3. Volynej T. V. Pravova kharakterystyka podatku na prybutok pidpryjemstv za chynnym podatkovym kodeksom Ukrainy / T. V. Volynej // Jevropejski perspektyvy. 2012. # 4(1). S. 183-187. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4(1)_34). (data zvernennja: 15.03.2020).
 4. Vysochyna A. V. Fiskaljna efektyvnistj podatku na prybutok dlja derzhavy ta biznesu / A. V. Vysochyna, A. D. Taranchenko // Ekonomika ta suspiljstvo. 2017. # 13. S. 1047-1053. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-13>. (data zvernennja: 15.03.2020).
 5. Ghorodecjkja T. E. Analiz system prybutkovogho opodatkuvannja pidpryjemstv v zarubizhnykh krajinakh / T. E. Ghorodecjkja, Ju. V. Osjenina // Ekonomika. Finansy. Pravo. 2017. # 4. S. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2017_4_13. (data zvernennja: 15.03.2020).
 6. Dubovyk O. Ju. Realizacija rehuljujuchoji funkciji podatku na prybutok v Ukraini / O. Ju. Dubovyk, L. O. Ghenna // Naukovyj visnyk. Odesjkij derzhavnyj ekonomichnyj universytet. Vseukrajinsjka asociacija molodykh naukovciv. Nauky: ekonomika, politologhija, istorija. 2015. #3 (223). S. 65-77. (data zvernennja: 15.03.2020).
 7. Zajcev O.V. Problemy optymizaciji opodatkuvannja prybutku pidpryjemstv v Ukraini z urakhuvannjam zarubizhnogho dosvidu / O.V. Zajcev // Prychornomorsjki ekonomichni studiji. 2017. Vyp. 22. S. 177-182. (data zvernennja: 15.03.2020).

8. Kmitij V. M. Naprjamy pidvyshhennja efektyvnosti podatku na prybutok pidpryjemstva jak rehuljatora ekonomichnykh procesiv u derzhavi / V. M. Kmitij, I. I. Buchma // Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu. Serija: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo. 2017. Vyp. 16(1). S. 37-42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16\(1\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(1)__11). (data zvernennja: 15.03.2020).
9. Krysovatyj A. I. Podatkovi transformaciji v JeS ta podatкова polityka Ukrainy v konteksti jevrintegraciji : monohr. / A. I. Krysovatyj, V. M. Meljnyk, T. V. Koshhuk ; za red. d.e.n., prof. A. I. Krysovatogho. Ternopilj : TNEU, 2014. 236 s. (data zvernennja: 15.03.2020).
10. Luchyshyn L. M. Podatok na prybutok: evoljucija, perspektyvy ta praktyka zastosuvannja / L. M. Luchyshyn // Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy. 2018. T.28, #4. S. 88-91. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2018_28\(4\)__18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2018_28(4)__18). (data zvernennja: 15.03.2020).
11. Melykh O. Ju. Fiskaljna ta ekonomichna efektyvnistj opodatkovannja prybutku pidpryjemstv: vitchyznjani realiji ta shljakhy podolannja problem // Efektyvna ekonomika. 2018. # 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6794> (data zvernennja: 15.03.2020).
12. Sokyрко O. S. Podatok na prybutok pidpryjemstv jak vazhlyvyj element dokhodiv Derzhavnogho bjudzhetu Ukrainy / O. S. Sokyрко, D. S. Kasjanchuk // Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogho universytetu. Serija : Ekonomichni nauky. 2018. Vyp. 28, Ch. 2. S. 102–105. (data zvernennja: 15.03.2020).
13. Tulush L. D. Opodatkovannja prybutku pidpryjemstv: praktyka zastosuvannja v Ukraini / L. D. Tulush, I. M. Skitecjkja // Molodyj vchenyj. 2017. # 3. S. 860-863. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_198. (data zvernennja: 15.03.2020).

14. Khomutenko A. Adaptacija zarubizhnogho dosvidu opodatkovannja prybutku pidpryjemstv do vitchyznjanoji praktyky / A. Khomutenko, Ju. Bzova // Naukovyj visnyk [Odesjkogho nacionaljnogho ekonomichnogho universytetu]. 2016. #7. S. 112-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_7_11. (data zvernennja: 15.03.2020).
15. Shovkopljas T. S. Podatok na prybutok pidpryjemstv – problemy kontrolju za jogho splatoju z boku derzhavy / T. S. Shovkopljas // Visnyk Nac. tekhn. un-tu "KhPI" : zb. nauk. pr. Ser. : Ekonomichni nauky. Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. # 24 (1246). S. 145-148. (data zvernennja: 15.03.2020).
16. Sub'jekty ghospodarjuvannja: opodatkovannja, kontrolj ta audyt: navchaljnyj posibnyk / Gh.M. Davydov, I.K. Drozd, V.M. Ivankov, O.L. Makejeva, O.A. Maghopecj, Gh.B. Nazarova, V.V. Shalimov, N.S. Shalimova / za redakciju Gh.M. Davydova. K.: «TOV Vydavnyctvo «Sova», 2016. 590 s.
17. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennja: 20.03.2020).
18. Derzhavna kaznachejsjka sluzhba Ukrainy. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (data zvernennja: 20.03.2020).
19. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (data zvernennja: 20.03.2020).
20. Podatkovyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy #2755-VI vid 02.12.2010 r. // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (data zvernennja: 21.03.2020).
21. United States: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/United-States-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
22. France: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/France-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).

23. United Kingdom: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020.
URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/United-Kingdom-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
24. Spain: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Spain-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
25. China: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Peoples-Republic-of-China-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
26. Norway: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Norway-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
27. Japan: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Japan-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
28. Denmark: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Denmark-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
29. Slovak Republic: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020.
URL: <https://taxsummaries.pwc.com/ID/Slovak-Republic-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).
30. Netherlands: Corporate – Tax credits and incentives // PWC. 2020. URL:
<https://taxsummaries.pwc.com/ID/Netherlands-Corporate-Tax-credits-and-incentives> (data zvernennja: 25.03.2020).